

۲۲۱۰۲۰۰

آسیب‌شناسی تعارض نمایی احادیث شیعه و راه‌های رفع آن

www.ketab.ir

راضیه تبریزی زاده اصفهانی

۱۴۰۰

سرشناسه: تبریزی زاده اصفهانی، راضیه، ۱۳۵۹-
عنوان و نام پدیدآور: آسیب شناسی تعارض نمایی احادیث شیعه و راه های رفع آن/راضیه
تبریزی زاده اصفهانی.

مشخصات نشر: تهران: آیندگان، ۱۴۰۰. مشخصات ظاهری: ۱۳۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۹۸-۰۹۸-۳ وضعیت فهرست نویسی: فیفا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۳۳-۱۳۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: علل الحدیث موضوع: *Elal al-hadith

موضوع: حدیث -- علم الدرایه موضوع: *Ilm al-Dirayah -- Hadith

موضوع: حدیث -- تاویل موضوع: Hadith -- Hermeneutics

رده بندی کنگره: ۳/۱۱۰ BP رده بندی دیویی: ۲۶/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۵۶۵۴۸

www.ketab.ir

عنوان : آسیب شناسی تعارض نمایی احادیث شیعه و راه های رفع آن

ناشر : آیندگان

تألیف : راضیه تبریزی زاده اصفهانی

نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۰

چاپ و صحافی : بهمن

قیمت : ۵۵۰۰۰۰ ریال

تیراژ : ۱۰۰۰ مجلد

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۳۹۸-۰۹۸-۳

مرکز پخش : تهران، انقلاب، خیابان دانشگاه، خیابان شهدای ژاندارمری،

ساختمان ایرانیان، پلاک ۵۸، طبقه سوم، واحد ۱۱، تلفن:

۶۶۴۹۸۵۲۸ و ۶۶۴۱۶۵۲۵

www.ayandeganpub.com

ayandeganpub@gmail.com

فهرست مطالب

مقدمه.....	۵
فصل اول: اسباب اختلاف پدیدآمده از فهم نصوص.....	۱۷
۱. ۱. اسلوب‌های ائمه در بیان احادیث.....	۱۷
۱. ۱. ۱. بررسی اسلوب تعلیم.....	۱۸
۱. ۱. ۲. بررسی اسلوب فتوا.....	۱۹
۱. ۳. ۱. ویژگی‌های دخیل در اسلوب ائمه و نقش آن در تعارض روایات.....	۲۰
۱. ۲. استخدام صنایع ادبی در روایت.....	۳۸
۱. ۲. ۱. استعاره.....	۳۹
۱. ۲. ۲. کنایه.....	۴۰
۱. ۳. ۲. مجاز.....	۴۱
۱. ۴. ۲. توجیه.....	۴۲
۱. ۳. گستردگی شریعت و محدودیت لغت عرب.....	۴۷
۱. ۳. ۱. حمل صیغه امر بر استحباب.....	۴۹
۱. ۳. ۲. حمل صیغه امر بر رخصت و رفع حظر.....	۵۰
۱. ۳. ۳. حمل صیغه نهی بر کراهت.....	۵۱
۱. ۴. ۳. حمل بر حالت ضرورت.....	۵۲
۱. ۴. تغییر مدالیل الفاظ.....	۵۲
۱. ۴. ۱. دستیابی به مفاهیم واژه‌ها در عصر صدور.....	۵۳
۱. ۴. ۲. عوامل تغییر مدالیل الفاظ.....	۵۳
فصل دوم: اسباب اختلاف از سوی ائمه.....	۶۰
۱. ۲. مدارا.....	۶۰
۱. ۱. ۲. علت‌های به‌کار بستن مدارا از سوی ائمه (علیهم‌السلام).....	۶۲
۲. ۲. القای اختلاف از سوی ائمه برای مصلحت شیعیان.....	۷۰
۲. ۲. ۱. بیان قول صاحب حدائق و ارزیابی آن.....	۷۲

۷۴.....	۲.۲.۲. اشکالات شیخ انصاری بر صاحب حدائق.....
۷۸.....	۲.۲.۳. القای اختلاف از نظر مخالفان.....
۷۸.....	۲.۳. تقیه.....
۸۰.....	۲.۳.۱. دلایل استفاده از تقیه.....
۸۶.....	۲.۳.۲. تقسیم‌بندی روایات مربوط به تقیه.....
۸۹.....	۲.۳.۳. میزان تأثیر تقیه بر اختلاف روایات.....
۹۳.....	۲.۴. شیوه‌های کتمان از سوی ائمه (علیهم‌السلام).....
۹۳.....	۲.۴.۱. توریه.....
۹۶.....	۲.۴.۲. اجتناب از ارائه پاسخ.....
۹۶.....	۲.۴.۳. ارائه پاسخ معکوس.....
۹۸.....	۲.۴.۴. استفاده از برهان خلف.....
۹۹.....	۲.۴.۵. استفاده از پاسخ‌های اقباعی.....
۱۰۳.....	فصل سوم: اسباب اختلاف از سوی راویان و ناقلان روایات.....
۱۰۴.....	۳.۱. وضع و جعل.....
۱۰۵.....	۳.۱.۱. بررسی تاریخی وضع و جعل.....
۱۰۷.....	۳.۱.۲. اهداف جاعلان روایات.....
۱۱۰.....	۳.۱.۳. انواع وضع.....
۱۱۲.....	۳.۲. اسباب غیر عمدی اختلاف حدیث از سوی روات و ناقلان.....
۱۱۲.....	۳.۲.۱. زیاده.....
۱۱۳.....	۳.۲.۲. نقیصه و سقط.....
۱۱۵.....	۳.۲.۳. تصحیف.....
۱۱۶.....	۳.۲.۴. ادراج.....
۱۱۸.....	۳.۲.۵. تصحیح قیاسی (اجتهادی).....
۱۲۰.....	۳.۲.۶. نقل به معنا.....
۱۲۴.....	۳.۲.۷. تقطیع.....
۱۳۳.....	فهرست منابع.....

مقدمه

حدیث، این میراث ماندگار معصومان، پس از قرآن دومین منبع شناخت دین به شمار می‌آید. روزنگارهای تاریخی نشان می‌دهد شیعه همواره به نگارش و تدوین مجموعه‌های حدیثی اهتمام داشته و امروزه وظیفه هر دین‌پژوه و حدیث‌شناس در زمینه فهم صحیح روایات شامل دو مرحله است:

۱. شناسایی روش‌های فهم احادیث؛

۲. آسیب‌شناسی فهم آن‌ها.

در مرحله اول باید به فراهم‌سازی مقتضیات و شرایط ایجابی فهم احادیث توجه کرد و در مرحله دوم پس از آشنایی با آفات و موانع فهم حدیث در پی زدودن آن برآمد.

بحث از تعارض اخبار یا اختلاف حدیث که پس از تدوین دانش فقه‌الحدیث از شاخه‌های مهم و تأثیرگذار این علم به شمار آمد، دومین مرحله از تلاش‌های حدیث‌فهمی و حدیث‌پژوهی است؛ آنچه میزان اهتمام به آن را از سوی عالمان و محدثان شیعه آشکار می‌کند و با نگاهی به ابواب کتب روایی و اصولی آنان از قرون ابتدایی تدوین جوامع حدیثی تا زمان معاصر آشکار می‌گردد. البته باید توجه داشت روش‌های دانشمندان شیعه در حل تعارض اخبار، مبانی متفاوت و مختلفی دارد.

مهم‌ترین هدف این پژوهش، برداشتن گامی کوچک در فرایند استنباط از متون شرعی است. مستنبط متون مقدس دین، مفسر باشد یا فقیه یا حدیث‌پژوه، در برداشت‌های خود از روایات، با دسته‌ای از روایات متناقض روبه‌روست که کشف اختلاف

آن‌ها و شناسایی ریشه‌های تناقض می‌تواند سهم بسیار مهمی در فهم وی داشته باشد و این فهم، خود زمینه‌ساز کشف قواعد و اصولی کلی در بهره‌مندی بهتر و بیشتر از مصادر تشریع شود. علاوه بر این، شناخت علل اختلاف در روایات، راه را بر بسیاری از انحرافات و شبهات وارد بر احادیث خواهد بست؛ از این رو به نظر می‌رسد مطرح کردن این بحث از دو وجه حائز اهمیت است:

الف) مصونیت اخبار معصومین از تهافت و تعارض

شیعه به عصمت اهل بیت (علیهم‌السلام) معتقد است و آنان را دارای علم غیب می‌داند و چون علوم آنان از وحی سرچشمه گرفته، همه سخنان آن‌ها نور بوده است و نباید هیچ تفاوتی بین سخنانشان باشد؛ از سویی دیگر تعداد زیادی از احادیثی که به دست ما رسیده است، با یکدیگر معارض‌اند؛ بنابراین باید به وجهی این دو مسئله را با یکدیگر جمع کرد. مسئله تعارض روایات در قرن چهارم و پنجم مسئله کلامی جدی بین شیعه و اهل سنت بود که حساسیت مذهبی محدثان، مکلمان و فقیهان شیعه را برانگیخت و آنان را بر آن داشت تا برای حل این معضل فرهنگی، دفع طعن از مذهب خویش و رد مخالفان فرقه خود، دست به تألیف و نگارش‌هایی در این زمینه بزنند.

شیخ طوسی (ره) در مقدمه کتاب تهذیب‌الاحکام اختلاف احادیث را شبهه‌ای کلامی تلقی کرده و شیوع این تفکر را در روزگار خود تا حدی دانسته که سبب شده است برخی سبک‌مایگان اعتقادی به این دلیل از مذهب خود عدول کنند و به فرقه‌های دیگر بپیوندند؛ بنابراین به نظر می‌رسد انگیزه شیخ از نگارش تهذیب‌الاحکام و رفع اختلاف روایات انگیزه‌ای کاملاً کلامی بوده است.

به هر صورت دفاع از حریم اهل بیت (علیهم‌السلام) و منزهدانستن ایشان از تناقض و دوگانه‌گویی، یکی از اهداف طرح این موضوع از سوی فقها و محدثان بوده است که البته